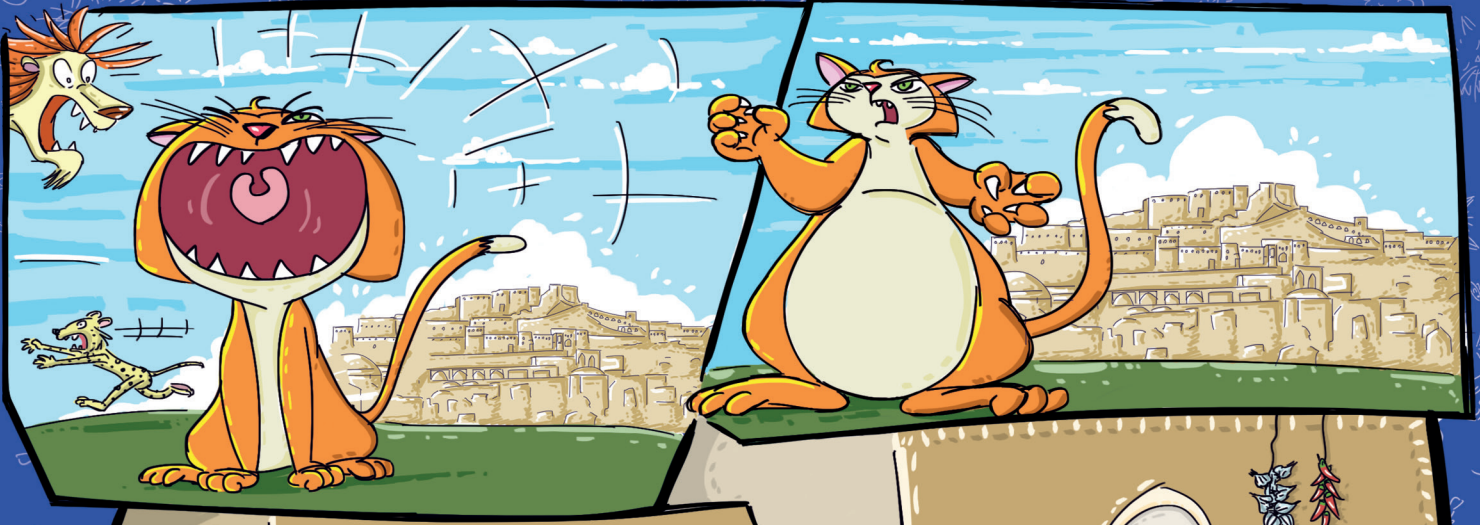

فصل اول: آقرینش

معرفت آفریدگار

نام من **شیخ محمود شبستری** است و از عارفان مشهور ایرانم که در قرن هشتم
زمنی می‌لرزم. نوشته‌ها و سروده‌های من در زمینه‌ی عرفان اسلامی
است. معروف‌ترین اثر من مثنوی «طسُن راز» است.

نام من **ابوعلی بلخی** است. از بزرگان و نویسندگان تاریخ و
فقیح که بلخی از نویسندگان تاریخ زبان و ادب فارسی‌ام.
روزگاری به وزارت سامانیان سپری کردم و آثار برجای مانده از
من ترجمه‌ی «تاریخ طبری» و تألیف آن به زبان فارسی است.

واژه‌نامه

[ستایش: به نام خدایه که جان آفرید]

اندیشه کردن: فکر کردن	جوی: جست و جو کن	*فکرت: اندیشه، تفکر
مخلوق: آفریده، مردم	*تجلی: پیدا شدن	*فضل: احسان، بخشش
*غفلت: بی‌خبری، نادانی	*تعالی: بلندمرتبه، برتر	*فیض: بخشش، عطا
*مرغزار: چمنزار، سبزه‌زار	[معرفت آفریدگار]	*گلشن: باغ، گلستان
گردون: آسمان	*معرفت: شناخت، علم و دانش	جمله: همگی
*زار: ناتوان، ضعیف، نحیف	*خلق: آفریده، مردم	*فروغ: نور، پرتو، روشنایی
خیز: برخیز، بلند شو	خالق: آفریننده	اندر: در
*غنیمت: آنچه به دست آید، سود،	نعمت: احسان، نیکی	خرد: عقل، فکر
فرصت مناسب	*سپاس‌داری کردن: شکرگزاری،	تاب: توان، قدرت
*ربیع: بهار، هنگام بهار	سپاس‌گزاری	از بهر: به خاطر

*موزون: دارای وزن و آهنگ، سنجیده	احکایت «محبّت»]	برکه: آبگیر، جایی که آب در آن جا
*قمری: پرندۀ ای خاکستری رنگ و کوچک تر از کبوتر	اختلاف: ناسازی، نزاع، عدم موافقت	جمع شود و حرکت کند.
هوشیار: عاقل، خردمند	*مشاجرہ: با هم نزاع و دعوا کردن	*صخره: سنگ بزرگ و سخت
کردگار: خداوند، آفریدگار	آزردہ: ناراحت، غمگین	*حک: خراشیدن، تراشیدن
	قدری: مقداری، کمی	

پای دس معلم

دانش زبانی

گاهی شاعر یا نویسنده برای زیبا و آهنگین شدن شعر یا نوشته‌ی خود جای اجزای جمله را تغییر می‌دهد. همانطور که می‌دانید فعل در زبان فارسی معمولاً در آخر جمله می‌آید، ولی در مثال زیر شاعر برای زیبا و آهنگین شدن شعرش فعل را در اول جمله آورده است.

هرگز نرسد به منزل عشق بی بدرقه‌ی تو کاروان‌ها

برای برگردادن این شعر به نثر باید اجزای جمله را جابجا کنیم و به این شکل درآوریم:

کاروان‌ها بی بدرقه‌ی تو هرگز به منزل عشق نرسد. در نثر هم گاهی جای اجزای جمله تغییر می‌کند.

مثال

"این همه خلق را که شما ببینید بدین چندین بسیاری"

این عبارت، با تغییر جای اجزای جمله به این شکل درمی‌آید:

"این همه خلق را بدین چندین بسیاری که شما ببینید."

عزیزانم! دانستن جای درست اجزای جمله ما را در فهم دقیق معنای شعر یا نثر کمک می‌کند. جمله، کلمه یا مجموعه‌ای از کلمات است که پیام کاملی را از گوینده به شنونده می‌رساند و ما به وسیله‌ی آن مقصود خود را بیان می‌کنیم.

👉 جمله از نظر مفهوم و پیامی که منتقل می‌کند به چند نوع تقسیم می‌شود:

👉 **جمله‌ی خبری:** جمله‌ای است که خبری را بیان می‌کند. مانند: باد بهاری وزید.

👉 **جمله‌ی پرسشی:** جمله‌ای است که در آن پرسشی وجود دارد. مانند: بلبلی و قمری چه خواند؟

👉 **جمله‌ی امری:** جمله‌ای است که در آن خواهش و فرمان بیان می‌شود. مانند: خیز و غنیمت شمار.

👉 **جمله‌ی عاطفی:** جمله‌ای است که بیانگر احساس و عاطفه باشد. مانند: عجب شعر دل نشینی!

👉 همان‌طور که در مثال‌ها دیدید، در آخر هر کدام از این جملات علامت و نشانه‌ای قرار می‌گیرد.

• جمله‌ی خبری ← ؟

• جمله‌ی امری ← !

کلمه سوال

معنی واژگان

۱ با توجه به کلمات داده شده جاهای خالی را پر کنید.

بخشش - جهان - عطا - باغ - به خاطر - جست و جو کن - پیدا شدن - برتر - فکر - توان - سبزه زار - نحیف - بهار - فرصت مناسب - سنجیده

(الف) خِرَد را نیست تاب نور آن روی / بُرو از بهر او چشم دگر جوی

..... نور خداوند را ندارد. .... شناخت او چشم دیگری (چشم بصیرت) .....

(ب) ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن / ز فیضش خاکِ آدم، گشت گلشن

از ..... خداوند هر دو ..... روشن شد و جان گرفت و از ..... او انسان که از خاکی بی جان آفریده شده به .....

تبدیل شد و پربار شد.

(ج) خبیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع / ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله زار

برخیز و ..... فصل ..... را قدر بدان و از آواز ..... پرندگان و بوی خوش گل‌ها لذت ببر.

(د) به نزد آن که جانش در تجلی است / همه عالم، کتاب حق تعالی است

برای انسان خداجوی که روحش همیشه در حالت ..... است تمام جهان نشانه‌هایی برای شناخت خداوند ..... است.

۲ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

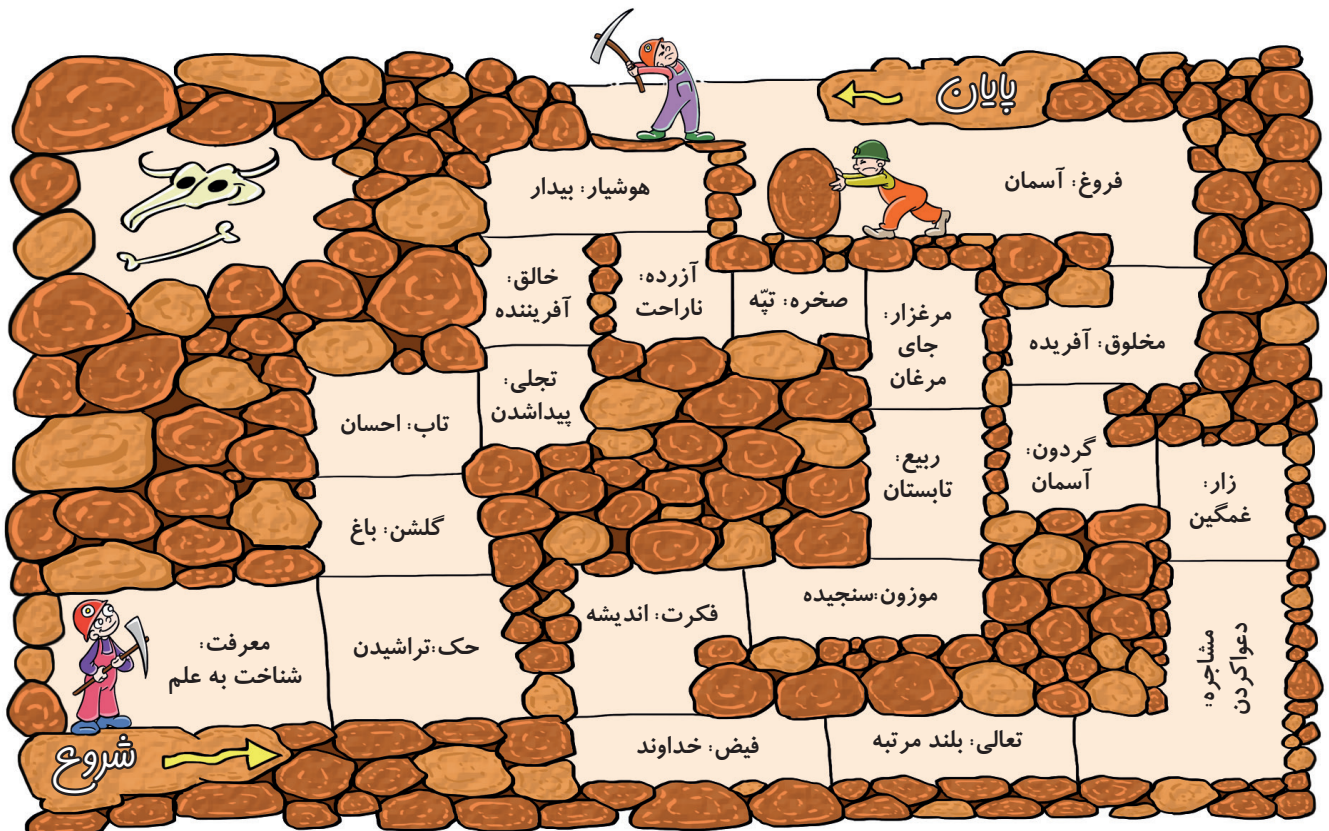
(الف) معنای واژه‌های «فروغ، معرفت» به ترتیب «شناخت، نور» است.

(ب) به پرنده‌ای خاکستری رنگ و کوچک‌تر از کبوتر «قُمری» می‌گویند.

(ص) (غ)

(ص) (غ)

۳ کارگران مشغول کندن تونل زیر هستند با تصحیح موارد غلط آنها را یاری کنید.

معنی و مفهوم شعر و نثر

- ۴ با توجه به مفهوم درس معرفت آفریدگار از داخل کمانک معنای درست را انتخاب کنید.
- الف) ابوعلی بلعمی ..... را سبب افزایش روشنائی دل می‌داند. (فکر کردن در کارهای خالق و مخلوق - شنیدن صدای پرندگان)
- ب) بیت «خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار» به داشتن صفت ..... تشویق می‌کند. (خوش‌گذرانی - غنیمت شمردن زمان)
- ج) در ابیات درس معرفت آفریدگار «سعدی» معتقد است که با دیدن ..... می‌توان به شناخت خداوند رسید. (طبیعت - آسمان)

- ۵ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.
- الف) پیام عبارت «محبّت را باید بر روی صخره حک کرد»، پایدار بودن خوبی‌هاست. ص غ
- ب) هدف سعدی از دیدن زیبایی فصل بهار، دیدن مخلوقات خدا و در نتیجه یاد کردن خداوند است. ص غ

- ۶ هر بیت را به مفهوم کلی مربوط به خودش وصل کنید.
- به نزد آن که جانش در تجلّی است / همه عالم کتاب حق تعالی است
- خرد را نیست تاب نور آن روی / برو از بهر او چشم دگر جوی
- هر گل و برگی که هست یاد خدا می‌کند / بلبل و قمری چه خواند، یاد خداوندگار
- خداوند را با چشم سر نمی‌توان دید و برای شناخت او باید چشم دل را باز کرد.
- تمام جهان راهنمای انسان برای رسیدن به خداوند است.
- تمام موجودات دنیا خداوند را ستایش می‌کنند و تنها انسان عبادت‌کننده‌ی او نیست.

املا و هم خانواده

- ۷ با توجه به معنی، حروف جا افتاده در کلمات زیر را از میان حروف داخل کمانک انتخاب کنید.
- از ب.....ر: به خاطر (ح-ه)
- آ.....رده: غمگین (ز-ض-ذ)
- .....نیمت: سود (ق-غ)
- اخ.....لاف: نزاع (ت-ط)
- .....مری: نام پرنده خاکستری رنگ است (غ-ق)
- .....اب: قدرت (ط-ت)
- .....ک: خراشیدن (ح-ه)
- مو.....ون: سنجیده (ض-ز-ذ)
- ف.....ل: بخشش (ض-ز-ذ)

- ۸ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.
- الف) املاي واژه‌ی «فروق» به معنای «نور» صحیح است. ص غ
- ب) املاي واژه‌های «مرغ زار، سپاس‌گذاری، کتاب حق تعالی» همگی درست است. ص غ

- ۹ از میان کلمات زیر غلط‌های املايي را پیدا و تصحیح کنید.

خیزد - قنیمت - جنبش - ربیع - معرفت - غمري - لاله‌دار - دیده‌ی خیش - جوی - فروق روی حق - فکرت - چراق دل - خَلغ - مشاجره - هک کردن - سخره

دانش‌زبانی

۱۰ با توجه به دانش زبانی این درس جاهای خالی را پر کنید.

الف) جمله‌ای که در آن خواهشی بیان می‌شود جمله‌ی ..... است و علامت آن ..... است.
ب) در جمله‌ی «نشد چشم از پاسخ سنگ سرد» ..... جای اجزای جمله تغییر کرده است.

۱۱ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

الف) علامت جمله‌ی خبری (!) است.

ب) در بیت «جهان جمله فروغ روی حق داد / حق اندروی ز پیدایی است پنهان» جای فعل جمله تغییر کرده است.

۱۲ هر جمله را با توجه به مفهوم و پیام آن به نوع مربوط به آن جمله وصل کنید.

☐	آفرین بر دقت نظر تو!	☐	خبری
☐	هوا سرد شد	☐	عاطفی
☐	دریغ و درد که تا این زمان ندانستم!	☐	پرسشی
☐	دانش‌آموزان در چه سطحی‌اند؟	☐	امری
☐	درهای کلاس را باز کنید	☐	

۱۳ جملات خبری زیر را به جملات عاطفی یا امری تبدیل کنید.

الف) همه‌ی مردم از نظر خود نشانی داده‌اند. ....
ب) این‌ها مخلوقات خداوندند. ....
ج) باد بهاری از جانب مرغزار وزید. ....

تاریخ ادبیات و اعلام

۱۴ جاهای خالی را به درستی پر کنید.

الف) ترجمه‌ی تاریخ طبری اثر ..... است.

ب) سعدی در قرن ..... زندگی می‌کرده است.

ج) نوشته‌های شیخ محمود شبستری در زمینه‌ی ..... است.

۱۵ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

الف) سعدی برای اتمام تحصیلات به بغداد رفت.

ب) مجموعه‌ی آثار سعدی به نام «گلستان» است.

۱۶ هر اثر را به نویسنده‌ی مربوط به آن وصل کنید.

☐	سعدی	☐	تاریخ طبری
☐	ابوعلی بلعمی	☐	بوستان
☐	شیخ محمود شبستری	☐	گلشن راز

فعالیت‌های نوشتاری

۱۷ جاهای خالی را به درستی پر کنید.

الف) کلمه‌های مرتبط با آفریدگار ..... و ..... و ..... اند.

ب) کلمه‌های مرتبط با دوست ..... و ..... و ..... اند.

ج) جمع کلمه‌ی «مرغ» ..... است. د) مفرد کلمه‌ی «نویسندگان» ..... است.

۱۸ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

الف) در بیت «باد بهاری وزیر از طرف مرغزار / باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار» واژه‌های «مرغزار، مرغ زار» قافیه‌اند.

ب) ترکیب «ناله‌ی مرغ» وصفی است.

عزیزانم، داستان جذاب زیر را بخوانید و در پایان به سؤالات پاسخ بدهید.

یک ساعت ویژه

مردی، دیروقت، خسته و عصبانی، از سرکار به خانه بازگشت. دم در پسر پنج ساله‌اش را دید که در انتظار او بود. بابا! یک سؤال از شما بپرسم؟ بله، حتماً. چه سؤالی؟ بابا شما برای هر ساعت کار، چقدر پول می‌گیرید؟

مرد با عصبانیت پاسخ داد: «این به تو ربطی نداره، چرا این سؤال را کردی؟» فقط می‌خواهم بدانم. بگویند برای هر ساعت کار چقدر پول می‌گیرید؟ حالا که اصرار می‌کنی می‌گویم، ۲۰ هزار تومان. پسر کوچک در حالی که سرش پایین بود، آهی کشید. سپس به مرد نگاه کرد و گفت: می‌شود ۱۰ هزار تومان به من قرض بدهید؟» مرد بیشتر عصبانی شد و به پسرش گفت که به اتاقش برود. بعد از چند دقیقه مرد فکر کرد شاید واقعاً چیزی بوده که برای خریدن آن به پول نیاز داشته است. به خصوص اینکه خیلی کم پیش می‌آمد پسرک از پدرش درخواست پول کند.

مرد به سمت اتاق پسر رفت و در را باز کرد. خواب هستی پسر؟ نه پدر، بیدارم

فکر کردم شاید با تو خشن رفتار کردم، امروز کارم سخت و طولانی بود و همه‌ی ناراحتی‌ام را سر تو خالی کردم. بیا پسرم این را بگیر.

پسر کوچولو نشست، خندید و فریاد زد: «متشکرم بابا!» بعد دستش را زیر بالشش کرد و چند اسکناس مچاله در آورد. مرد وقتی دید پسر کوچولو خودش هم پول داشته است، دوباره عصبانی شد و با فریاد گفت: «با اینکه خودت پول داشتی، چرا باز هم پول خواستی؟»

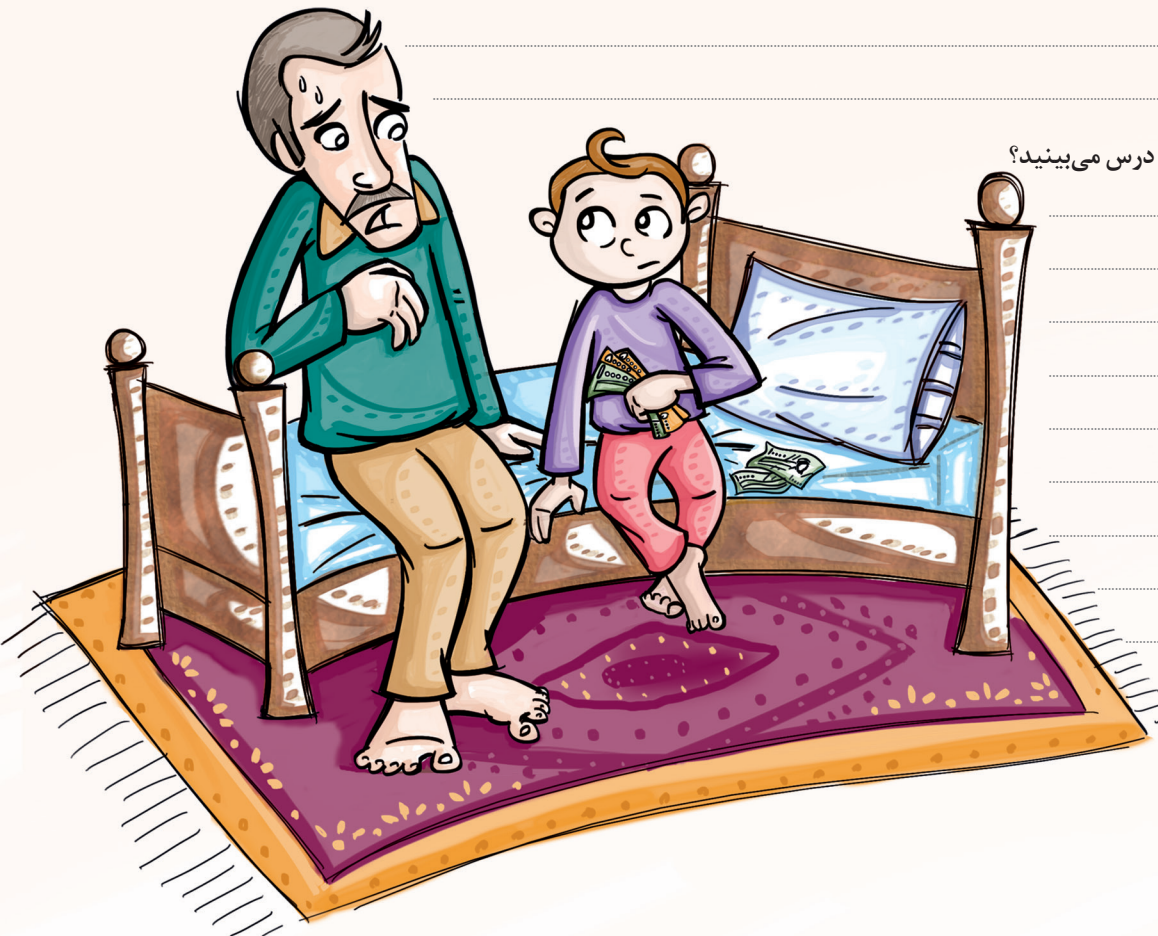
پسر کوچولو پاسخ داد: «برای اینکه پولم کافی نبود ولی الان هست. حالا من ۲۰ هزار تومان دارم و می‌توانم یک ساعت از کار شما را بخرم تا فردا زودتر به خانه بیاویم؟ دوست دارم با شما شام بخورم...»

هفته داستان کوتاه از نویسندگان ناشناس

(ب) به نظر شما پیام کار پسر چه بوده است و پدر را متوجه چه نکته‌ای کرد؟

(الف) علت پشیمانی پدر و به سراغ پسرش رفتن را در چه می‌بینید؟

(ج) چه شباهتی بین این داستان و حکایت درس می‌بینید؟

پنجره‌های شناخت

نام من **محمد بن علی خطیری سمقندی** است و در قرن پنجم هجری زندقی می‌گردم. من کتاب «سندباد نامه» را از فارسی دری به نثر روان ترجمه کردم.

نام من **ابولقاسم صامت** است. شاعر، مترجم و محقق معاصرم و از سال ۱۳۱۴ به شعری شاعری روی آوردم. البته در زمینه موسیقی اصیل ایرانی هم فعالیت داشته‌ام. آثار من شامل: اولین سرود جمهوری اسلامی ایران - دیوان است، آثاری دیگر در زمینه‌های طنز و شعری ترجمه دارم.

واژه‌نامه

[پنجره‌های شناخت]

درنگ: صبر

واژگان: جمع واژه

اعضا: جمع عضو

اشیاء: جمع شی

آداب: جمع ادب

* احسان: خوبی، نیکوکاری، بخشش

* پیشه: کار، حرفه

انتها: آخر

لابد: بدون شک

تفاوت: فرق، اختلاف

نظرات: جمع نظر

هراسیدن: ترسیدن

[بخوان و حفظ کن: ای مادر عزیز]

لطف: مهربانی

صفا: پاکی

هم‌پایه: هم‌اندازه

مهر: عشق

سرا: خانه

* سهل: آسان، ساده

* مایه: مقدار، اندازه

خشنودی: رضایت، راضی بودن

[بخوان و بیندیش: هدهد]

آشیانه: خانه‌ی پرندگان

* حواس: جمع حس، یکی از توانایی انسان

که به کمک آن، چیزها را درک می‌کند.

رمیدن: فرار کردن

واژه‌آموزی

هم‌خانواده: به کلماتی می‌گویند که دارای حروف مشترک‌اند. هم‌خانواده‌ها از نظر معنی به هم نزدیک‌اند و بیشترشان از زبان عربی گرفته شده‌اند.

مثال

- علم: عالم، معلّم، تعلیم ← حروف مشترک: (ع، ل، م)
- عمل: عامل، عمّال، عمّله ← حروف مشترک: (ع، م، ل)
- حُسن: احسان، محسن، تحسین ← حروف مشترک: (ح، س، ن)

با دقت در مثال‌های آورده شده این نکته را درمی‌یابیم که در تمام کلماتی که هم‌خانواده‌اند باید حروف مشترک به ترتیب آورده شود. در مثال اول و دوم حروف مشترک‌اند ولی ترتیب قرار گرفتنشان در کلمات حتی معنی را هم عوض کرده است. پس دو کلمه‌ی «عالم و عامل» با هم، هم‌خانواده نیستند، زیرا طرز قرار گرفتن حروف مشترکشان با هم فرق دارد، ترتیب در اولی «ع، ل، م» و در دومی «ع، م، ل» است.

عزیزانم، بادقت و شناخت این ویژگی کلمات تماماً در املایم موفق‌تر خواهید بود.

دانش‌زبانی

در درس گذشته با جمله و انواع آن آشنا شدید.

در این درس می‌آموزیم که هر جمله دارای دو بخش اصلی است: نهاد، فعل

🌟 **نهاد:** بخشی از جمله است که درباره‌اش خبری می‌دهیم و یا بخشی از جمله است که حالتی را می‌پذیرد.

🌟 **فعل:** قسمتی از جمله است که معنای انجام دادن کار یا پذیرفتن حالتی را دارد.

مثال

- زهیر آمد.
نهاد فعل
- زهیر به خانه برگشت.
نهاد فعل
- رها به دوستش لبخند زد.
نهاد فعل

همان‌طور که در این سه مثال می‌بینید، معمولاً نهاد در اول جمله و فعل در آخر جمله می‌آید.

کلمه سوال

معنی واژگان

۱ معنای واژه‌های زیر را در ابرهای روبه‌رویشان بنویسید:

○ هراسیدن:

○ پیشیه:

○ احسان:

○ آشیانه:

○ مایه:

○ سرا:

۲ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید:

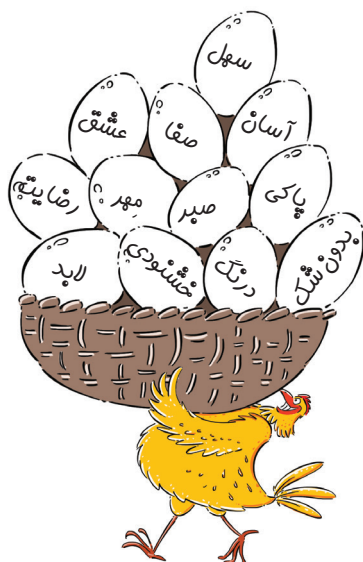
الف) مفرد واژه‌های «اعضاء، اشیاء» به ترتیب «عضو، شیء» است.

ب) معنای واژه‌ی «تفاوت»، اختلاف است.

۳ هر واژه را با معنای درست آن هم‌رنگ کنید.

ص غ

ص غ

۴ جدول زیر را مانند نمونه کامل کنید.

(صبح، بامداد، نگاه)	(احسان، نیکی، محبت)	(سهل، آسان، ساده)
صبح او را دیدم.		
بامداد او را دیدم.		
نگاه او را دیدم.		

معنی و مفهوم شعرونثر

۵ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

الف) غرور هُدهُد باعث شد تا به دام کودکان بیفتد.

ب) ابوالقاسم حالت در شعر «ای مادر عزیز» رضایت خدا را در رضایت خلق می‌داند.

ص غ

ص غ

۶ آیا در شعر «ای مادر عزیز» شاعر هم‌رته و هم‌پایه‌ای برای عشقِ مادر پیدا می‌کند؟ در کدام بیت به این موضوع اشاره شده است؟

۷ در مصرع «این خانه، خانه‌ی تو و این دل، سرای تو» منظور از خانه‌ی اوّل چیست؟

۸ در داستان هُدهُد، پیرزن با گفتن این که «کلاغ را نمی‌گیرند، بلکه پرندگان زیبا یا حیواناتی که گوشتشان خوراکی است را می‌گیرند» می‌خواست هُدهُد را متوجه چه نکته‌ای کند؟

۹ جاهای خالی «شعر ای مادر عزیز» را پر کنید.

املا و هم‌خانواده

۱۰ حروف جاافتاده از کلمات را از میان حروف داخل کمانک انتخاب کنید (البته به معنی‌ها هم توجه کنید).

☐ خلعت: آفرینش (ق-غ)	☐ ار.....باط: مربوط بودن، وصل بودن (ت-ط)
☐ اح.....ان: نیکی (ص-ث-س)	☐ .....فکر: اندیشه کردن (ط-ت)
☐ بح.....: گفت‌وگو (ص-س-ث)	☐ ن.....رات: دیدگاه‌ها (ز-ض-ظ-ذ)

۱۱ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

(الف) املای عبارت «نقطه‌ای آفرینش» درست است.

(ب) در مصرع «خشنودی تو مایع خشنودی من است» غلط املایی وجود ندارد.

ص غ
ص غ

۱۲ در زیر بخشی از املای دانش آموزی آورده شده است. خودتان را به جای معلم بگذارید و املا را صحیح کنید.

اشتباه، ذیرکی، هوشیاری، هدهده، تبع، حواس، سراء، رطای تو، سمل،
ممتب، مسهر، صفاء، لطف، دقیق، پیشه، اخلاق، آغش، آفرینش، تماشای
آفرینش الهی، اغطیار

واژه‌آموزی

۱۳ حروف اصلی هر کلمه را در داخل جای خالی روبه روی آن بنویسید.

○ شاعر (.....، .....، .....)

○ مشغول (.....، .....، .....)

○ منظور (.....، .....، .....)

○ افکار (.....، .....، .....)

۱۴ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

(الف) هم‌خانواده‌ی واژه‌ی «حواس»، «حُسن» است.

(ب) برای اینکه دو کلمه با هم، هم‌خانواده باشند، فقط هم‌معنی بودنشان کافی است.

ص غ
ص غ

۱۵ در جدول زیر در هر خانه دو هم‌خانواده آمده است. با اضافه کردن یک هم‌خانواده‌ی دیگر به هر یک از خانه‌ها جدول را کامل کنید.

نظم ناظم	ارسال رسول
تعمیر تعمیرات	بهرنج بهرنجی

دانش‌زبانی

۱۶ موارد خواسته شده در جملات زیر را در جاهای خالی بنویسید.

- (الف) امیر درس‌هایش را خواند.
..... نهاد
- (ب) او به دیگران کمک می‌کند.
..... فعل
- (ج) مادر به من کتابی هدیه داد.
..... فعل
- (د) من هدیه را از کیف درآوردم.
..... فعل
- (ه) خورشید به مردم لبخند می‌زند.
..... نهاد

- ص غ
ص غ

۱۷ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

(الف) نهاد در آخر جمله و فعل در ابتدای جمله می‌آید.

(ب) در جمله‌ی «علی و مادرش به خانه‌ی ما آمدند»، «علی و مادرش» نهاد است.

۱۸ برای نهادهای داده شده جمله بنویسید.

(الف) شهیدان ..... (ب) پدر و مادرها .....

(ج) دوست من ..... (د) معلم .....

تاریخ ادبیات و اعلام

۱۹ جاهای خالی را به درستی پر کنید.

(الف) نام دیگر کتاب سندبادنامه ..... یا ..... است.

(ب) سراینده‌ی نخستین سرود جمهوری اسلامی ..... است.

۲۰ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

(الف) ابوالقاسم حالت در زمینه‌ی پزشکی هم فعالیت داشته است.

(ب) ظهیری سمرقندی کتاب سندبادنامه را از عربی به فارسی ترجمه کرده است.

- ص غ
ص غ

۲۱ نام شاعر یا نویسنده‌ی کتاب زیر را بنویسید.

فعالیت‌های نوشتاری

۲۲ جاهای خالی را پر کنید.

(الف) مخالف (متضاد) واژه‌ی «پسندیده» ..... است.

(ب) مخالف (متضاد) واژه‌ی «نیکوکاری» ..... است.

(ج) کلماتی که با معلم ارتباط دارند ..... و ..... و ..... اند.

۲۳ درستی و نادرستی موارد زیر را مشخص کنید.

(الف) مفرد واژه‌ی «معلومات» علوم است.

(ب) در جمله‌ی «پرنده‌ها ..... آسمان آبی پرواز کردند.» حرف، «در» جای خالی را پر می‌کند.

- ص غ
ص غ

۲۴ هر واژه از ستون «الف» را به صفت مناسب آن در ستون «ب» وصل کنید.

الف	ب
دانش‌آموز ☐	زیرک ☐
دریا ☐	آرام ☐
نگاه ☐	نیک ☐
رفتار ☐	متفاوت ☐

عزیزانم، بعد از خواندن این داستان جدول زیر را کامل کنید.

«مغرور»

در روزگاران قدیم هدهدی در جنگل زندگی می‌کرد. یک روز از تنهایی خسته شد. هوای تماشای شهر به سرش افتاد. به سوی شهر پرواز کرد. رفت روی یک درخت نشست و شروع به آواز خواندن کرد. بچه‌ها صدایش را شنیدند. به فکر افتادند که هدهد را به دام بیاورند.

هدهد وقتی بچه‌ها را دید خنده‌اش گرفت. در این میان درویشی رسید و به هدهد گفت: «به چه می‌خندی؟»

هدهد گفت: «به بی‌خردی این بچه‌ها که برای من دام می‌گسترانند و نمی‌دانند که من از روی هوا، آب را در زیر زمین می‌بینم.»

درویش گفت: «مغرور مشو و به کار دشمن نخند. می‌ترسم که با همهی زرنگی‌ات به دام بیفتی.»

بچه‌ها مشغول کارشان بودند. یکی گفت: «دام بی‌دانه بی‌فایده است. مگر می‌شود بی‌دانه، شکار به دام بیافتد.»

بچه‌ها رفتند و کرمی پیدا کردند و آن را در دام گذاشتند. بچه‌ها کنار رفتند و درویش هم رفت.

هدهد فکر کرد که این کرم غذای لذیذی است. اینطرف و آنطرف را نگاه کرد و دید کسی نیست.

از شدت خوشحالی دام را فراموش کرد و پایین آمد، ولی گرفتار دام شد. بچه‌ها بیرون آمدند و هدهد را گرفتند. در این زمان درویش

که دوباره گذرش به آنطرف افتاده بود آمد و هدهد را گرفتار دید جلو آمد و به هدهد گفت: «می‌بینم گرفتار شدی!»

هدهد گفت: «ای مرد دانا حق با تو بود. طمع مرا کور کرد.»

دستم به دامنت مرا از چنگ این‌ها رهایی بده.»

درویش گفت: «آنچه از دستم برآید می‌کنم.»

درویش بچه‌ها را صدا کرد و گفت: «فرزندانم، آزار این مرغ کاری زشت و ناشایست است. این پرنده را رها کنید و شما هم مشغول کاری شوید که به بدنتان نیرو دهد و شما را محبوب کند. مردمان خوب آنهایی هستند که آزارشان به دیگران نرسد و از گرفتاران حمایت کنند.» بچه‌ها پند مرد را پذیرفتند و هدهد را رها کردند.

الف) با توجه به داستان جدول روبرو را کامل کنید.

	عنوان / نام داستان
	شخصیت‌ها
	مکان یا فضای داستان
	زمان رخداد داستان
	پیام داستان

آزمون پایان فصل

۱ اشعار و عبارات زیر را معنا کنید. (۳)

(الف) هر گل و برگی که هست یاد خدا می‌کند / بلبل و قمری چه خواند یاد خداوندگار

(ب) جهان جمله فروغ روی حق دان / حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

(ج) اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق روشنایی افزایش اندر دل

۲ معنای واژه‌های مشخص شده را بنویسید. (۳/۵)

(الف) این همه خلق را که شما بینید

(ب) ناله‌ی موزون مرغ

(ج) هر ورقش دفتری است، معرفت کردگار

(د) بر روی صخره حک کردن

(ه) خیز و غنیمت شمار

۳ به سؤال زیر پاسخ کامل دهید. (۱)

(الف) چرا باید بدی را روی شن نوشت و خوبی را روی سنگ حک کرد؟

۴ جاهای خالی زیر را به درستی پر کنید. (۱)

(الف) علامت جمله‌ی پرسشی ..... است.

(ب) جمله‌ای که بیانگر احساس باشد، جمله‌ی ..... است.

۵ جدول زیر را کامل کنید. (۲)

واژه	هم‌خانواده	سه حرف مشترک
غفلت		
تعالی		

۶ در بیت زیر نهاد کدام است؟ (۵/۰)

«برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقش دفتری است معرفت کردگار»

(۱) برگ (۲) برگ درختان (۳) برگ درختان سبز (۴) هوشیار

۷ کدام گزینه در مورد نوع جمله در مصرع «خیز و غنیمت شمار» صحیح است؟ (۵/۰)

(۱) عاطفی (۲) پرسشی (۳) خبری (۴) امری

۸ در کدام گزینه جای اجزای بیت «هرگز نشد محبت یاران و دوستان / هم پایه‌ی محبت و مهر و وفای تو» به درستی مرتب شده است؟ (۵/۰)

(۱) هرگز نشد هم پایه‌ی محبت و مهر و وفای تو، محبت یاران و دوستان

(۲) هرگز محبت یاران و دوستان، هم پایه نشد.

(۳) محبت یاران و دوستان هرگز هم پایه‌ی محبت و مهر و وفای تو نشد.

(۴) هم پایه‌ی محبت و مهر و وفای تو، محبت یاران و دوستان هرگز نشد.

(۲)

۹ با واژه‌ی «سپاس داری» چهار جمله در انواع مختلف بنویسید.

الف) جمله‌ی خبری:

ب) جمله‌ی پرسشی:

ج) جمله‌ی امری:

د) جمله‌ی عاطفی:

(۲)

۱۰ بیت زیر را بازگردانی و نهاد و فعل‌های آن را نیز مشخص کنید.

«باد بهاری وزید از طرف مرغزار باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار»

(۲)

۱۱ هر نویسنده را به اثرش وصل کنید.

تاریخ طبری

بوستان، گلستان

گلشن راز

ترجمه‌ی سندبادنامه

سعدی

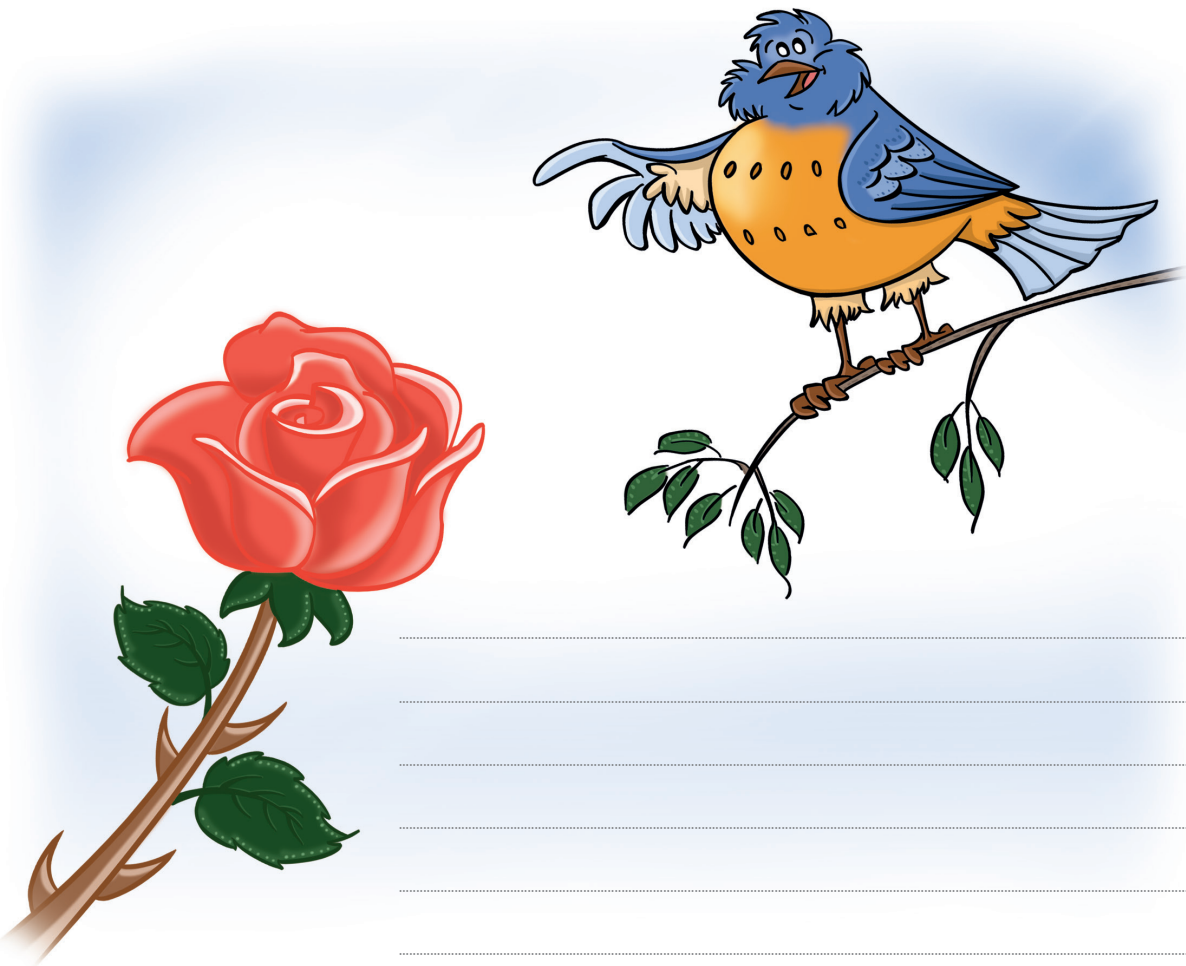
ظهیری سمرقندی

ابوعلی بلعمی

شیخ محمود شبستری

(۲)

۱۲ تصویر مقابل را در یک بند توصیف کنید.

با توجه به این مصرع که می‌گوید:
 "ز ورزش میاسای و کوشنده باش"
 و با توجه به اینکه برای ورزش، خوب "حسش نیست"! پیشنهاد
 می‌کنیم ورزش‌های زیر هرچه زودتر اختراع شود تا ما هم
 ورزشکار حساب شویم!

ورزش‌های مَلَرسی:

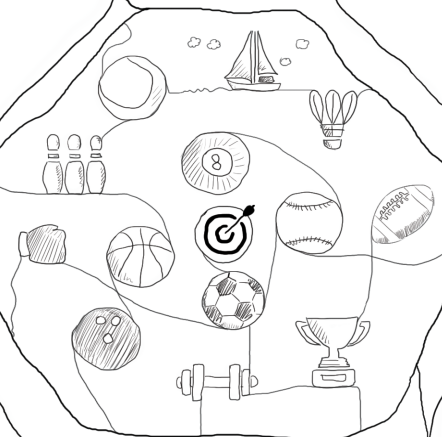
سخت‌ترین نوع ورزش است. در
 این ورزش، ما درس نمی‌خوانیم
 و "فکر می‌کنیم موفق می‌شویم"،
 "فکر می‌کنیم زرنگیم"، "فکر
 می‌کنیم شب امتحان می‌رسیم
 همه‌ی درس را بخوانیم" و...!

شای زبرآبجی: ویژه‌ی

کسانی که هنگام تکلیف
 نوشتن، بخشی از مشق‌ها
 را "زبرآبی" می‌روند و
 نمی‌نویسند!

مارپیچ سرعت: مخصوص

کسانی که تا می‌فهمند
 پرسش کلاسی دارند،
 مدرسه را به "سرعت"،
 می‌پیچانند!

پرتاب دفتر: این ورزش سالی

یک بار بعد از امتحانات آخر
 سال انجام می‌شود و در آن
 هر کس دفترهای مشقش را به
 نقطه‌ی دورتری پرتاب کند تا از
 آن خلاص شود، برنده است!

بوکس: این ورزش شبیه

همان بوکس عادی است،
 فقط با این تفاوت که کل
 کلاس می‌ریزند سر شاگرد
 اول کلاس، و دِ بزن!

اسکی روی کیف دلباران:

مخصوص کسانی که مشق‌ها
 را از روی هم می‌نویسند!